

TIBOR HRS PANDUR I LIVIJA PANDUR
PREMA B. M. KOLTÈSU I W. SHAKESPEAREU

REDATELJICA
LIVIJA PANDUR

HAMLET — EVIDENCIJA ZLOČINA JEDNE MONARHIJE

KMD
KAZALIŠTE MARINA DRŽIĆA

VELIKA SCENA

NASLOV HAMLET – EVIDENCIJA ZLOČINA JEDNE MONARHIJE
IZDAVAČ KAZALIŠTE MARINA DRŽIĆA
KOVĀČKA 1, 20000 DUBROVNIK – HR
UREDNUCA ANA LEDERER
LEKTORICA LUCIJA LJUBIĆ
GRAFIČKI DIZAJN I PRIJELOM MAJI STUDIO
FOTOGRAF PREDSTAVE ALJOŠA REBOLJ
TISAK ALFA 2 D.O.O.
NAKLADA 150
COPYRIGHT KAZALIŠTE MARINA DRŽIĆA DUBROVNIK – HR

NI JEDAN DIO OVE KNJIGE NE SMIJE SE UMNAŽATI,
FOTOKOPIRATI NITI NA BILO KOJI DRUGI NAČIN
REPRODUCIRATI BEZ NAKLADNIKOVOG
I AUTOROVOG PISANOG DOPUŠTENJA.

HAMLET – EVIDENCIJA ZLOČINA JEDNE MONARHIJE

PRATITE

FACEBOOK.COM/KMD.DUBROVNIK
INSTAGRAM.COM/KMD-DUBROVNIK
YOUTUBE.COM/KMDDUBROVNIK

DUBROVNIK 2022.

KMD

T. H. PANDUR I L. PANDUR PREMA B. M. KOLTÈSU I W. SHAKESPEAREU

HAMLET – EVIDENCIJA ZLOČINA JEDNE MONARHIJE

REŽIJA I ADAPTACIJA TEKSTA
– LIVIJA PANDUR

DRAMATURGIJA
I ADAPTACIJA TEKSTA
– TIBOR HRS PANDUR

SCENOGRAFIJA I KOSTIMI
– LIVIJA PANDUR
– IRENA KRALJIĆ

AUTOR GLAZBE
I OBLIKOVATELJ ZVUKA
– ŽARKO DRAGOJEVIĆ

OBLIKOVATELJICA RASVJETE
– VESNA KOLAREC

OBLIKOVATELJ VIDEO PROJEKCIJA
– MIRAN BRAUTOVIĆ

SURADNICA ZA PJEVANJE
– INES TRIČKOVIĆ

INSPICIJENTICA
– ANITA BUBALO

IGRAJU:

HAMLET
– NIKŠA ARČANIN

OFELIJA
– MARIJA ŠEGVIĆ

GERTRUDA
– MIREJ STANIĆ

KLAUDIJE
– ZDESLAV ČOTIĆ

U PREDSTAVI SE KORISTI GLAZBA:

– DUO SILENCE

EVERYBODY KNOWS
– COHEN/ROBINSON
U ARANŽMANU ŽARKA DRAGOJEVIĆA

JUBAVI, JUBAVI
– TRADITIONNEL/ ALFI KABILJO

VATICANAE
– LAIBACH

ANGLIA
– LAIBACH

OMBRA MAI FU
– GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

ROMANCE
– GEORGY SVIRIDOV

PAVANE, OP. 50
– GABRIEL FAURÉ

HAMLET SUITE, OP. 116: THE GHOST
– DMITRI SHOSTAKOVICH

I DON'T WANT TO SET
THE WORLD ON FIRE
– INKSPOTS

PREMIJERA
– 25. VELJAČE 2022.

**Uvijek i svugdje na zemaljskom prizorištu
ista drama, isti dekor. Na istoj, ograničenoj
sceni bučno čovječanstvo, zaluđeno svojom
veličinom, vjerujući da ono jest svemir živeći**



NIKŠA ARČANIN, MARIJA ŠEGVIĆ I MIREJ STANIĆ



NIKŠA ARČANIN, MIREJ STANIĆ I ZDESLAV ČOTIĆ

ULOGA ZA GLUŠICA



NIKŠA ARČANIN

LIVIJA PANDUR

Nakon studija dramaturgije na slovenskoj Akademiji za kazalište, radio, film i televiziju u Ljubljani, Livija Pandur radi kao autorica i dramaturginja na različitim produkcijama u brojnim domaćim i međunarodnim projektima. Od 1991. do 1996. bila je dramaturginja Drame Slovenskog nacionalnog gledališča Maribor. Među brojnim projektima bila je dramaturginja na produkcijama Šeherezada (Svetina), Faust (Goethe), Hamlet (Shakespeare), Carmen (Mérimée), *La divina commedia* (Dante), Russian Mission (Dostojevski), Babylon (Svetina) redatelja Tomaža Pandura. Godine 1997. uredila je i izdala kazališnu monografiju *Pandur's Theatre of Dreams* (*Pandurovo kazalište snova*) te piše eseje i članke za brojne publikacije. Od godine 2001. do 2002. radi u Thalia Theateru u Hamburgu, kao scenaristica i dramaturginja na Danteevoj trilogiji *La divina commedia* (Božanstvena komedija – Pakao, Čistilište, Raj), a dramaturginja je i suradnica redatelja na sljedećim projektima: Pakao u kazalištu María Guerrero (Centro Dramático Nacional, Madrid, 2005.), Barocco (Centro Cultural de la Villa, Madrid, 2007.), Hamlet (Teatro Español, Madrid, 2009.), Medea (Festival Merida, 2009.), balet *Simfonija tužnih pjesama* (Staatsoper Berlin, 2010.), Sumrak bogova (Teatro Español, Madrid, 2011.) u režiji Tomaža Pandura. Od 2002. Livija Pandur je voditeljica i producentica međunarodne kazališne organizacije Pandur.Theaters. Između 2002. i 2012. radi kao dramaturginja na sljedećim predstavama u koprodukcijama Pandur.Theatersa: *Hazarski rječnik* Milorada Pavića, *Sto minuta prema Braći Karamazovima* F. M. Dostojevskog, *Tesla Electric Company*, *Kaligula* Alberta Camusa, *Rat i mir* L. N. Tolstoja, *Medeja* Euripida i *Michelangelo* prema motivima drame M. Krleže *Michelangelo Buonarotti*. Između 2013. i 2015. godine surađuje kao koautorica adaptacija i dramaturginja predstava u režiji Tomaža Pandura: *Richard III+II* prema kraljevskim tragedijama W. Shakespearea (SNG Drama Ljubljana), *Kralj Lear* W. Shakespearea (Peireous 260, Atena) i *Faust* J. W. Goethea (Centro Dramático National Madrid, 2014; SNG Drama Ljubljana, 2015.). Godine 2016. završila je i režirala predstavu *Bezgrešna (Immaculata)*, Hommage à Tomaž Pandur (SNG Drama Maribor) koju je adaptirala i pripremala s Tomažem Pandurom prije njegova odlaska. Godine 2017. Livija Pandur je s koreografom Ronaldom Savkovićem obnovila balet *Simfonija tužnih pjesama* također kao Hommage à Tomaž Pandur (SNG, Opera i Balet u Ljubljani, 2019.), režirala je *Alkestidu* prema

Euripidu u Kazalištu Marina Držića u Dubrovniku i *Echoes Henryja Naylora* u Teatro Español u Madridu. Godine 2018. režirala je baletnu produkciju *Hazarski riječnik / Lovci na snove* u Narodnom pozorištu u Beogradu. Među brojnim priznanjima Livija Pandur je u 2018. godini primila nagradu za životno djelo Slovenske udruge dramskih umjetnika (ZDUS).



LIVIJA PANDUR

TIBOR HRS PANDUR

Rođen je 1985. u Mariboru. Pjesnik je, prevoditelj, dramatičar i dramaturg. Godine 2011. diplomirao je komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Ljubljani diplomskim radom o životu i djelu Ezre Pouna i Guya Deborda. Od 2009. do 2018. bio je glavni urednik i osnivač časopisa IDIOT. Godine 2007. koautor je i prevoditelj teksta *Don Juana. Tko?* (Slovensko mladinsko gledališče i Athletes of the Heart; tekst predstave objavljen je u antologiji *Theatre in Pieces*, ur. Anna Furse (Methuen Drama Series, 2014.). Godine 2008. u kazalištu Glej postavljen je njegov dramski prvijenac *Sen 59* (režija Jane Peršuh), za koji je 2013. godine dobio Nagradu za mladog dramatičara na 43. Tjednu slovenske drame u Kranju. *Sen 59* postavljen je i kao radijska igra (u produkciji AGRFT i ARS). Godine 2010. objavljen je njegov pjesnički prvijenac *Enerđimašina* (Centar za slovensku književnost, zbirka *Aleph*), 2011. njegov prevoditeljski prvijenac odabralih pjesama Jima Morrisona *Svjedok* (Centar za slovensku književnost), a 2017. druga zbirka pjesama i tekstova iz snova *Unutrašnji poslovi* (Litera, Maribor), čiji je izbor objavljen u Beogradu 2016. u izdanju izdavačke kuće Knjižuljak (prev. Ivan Antić). Sudjelovao je 2016. u pisanju teksta za predstavu *Utopija: Arheologija raja* (Mala drama, režija Jan Krmelj). Godine 2017. sudjelovao je u preradi teksta i postavljanju predstave *Bezgrešna (Immaculata)*, Hommage à Tomaž Pandur (SNG Drama Maribor) u režiji Livije Pandur. Objavio je prijevod eseja Nikole Tesle 2019. *Problem povećanja ljudske energije s opsežnom gotovom studijom Teslin Hybris i zakoni prirode* (ZRC SAZU i Litera). S Ninom Rajić Kranjac napisao je 2019. scensku adaptaciju prema drami *Grmače* Daneta Zajca i radio kao dramaturg na istoimenoj predstavi u režiji Nine Rajić Kranjac u Drami SNG-a u Mariboru. Radio je 2019. kao prevoditelj i dramaturg za projekt *Ecos / Echoes* prema tekstu Henryja Naylora u režiji Livije Pandur u Teatro Español u Madridu. U rujnu 2020. godine izvedena je predstava Nine Rajić Kranjac prema tekstu Wajdija Mouawada *Požigi* (SNG Drama Ljubljana), gdje je radio kao dramaturg, urednik kazališnog časopisa i autor opsežne studije o Mouawadovu dramskom pismu.



MIREJ STANIĆ, MARIJA ŠEGVIĆ I ZDESLAV ČOTIĆ



MARIJA ŠEGVIĆ, NIKŠA ARČANIN, MIREJ STANIĆ I ZDESLAV ČOTIĆ

TIBOR HRS PANDUR

EVIDENCIJA JEDNE ADAPTACIJE

Veliko ubojstvo [...] kojim započinje povijest jest ubojstvo kralja. Nakon toga potrebno je samo ubijati. Ubijati tako dugo, dok i onaj koji je ubojica, sam ne bude ubijen. Novi će kralj biti onaj koji ubije kralja.

— Jan Kott: "Macbeth ili zaraženi smrću"
(u: *Ogledi o Shakespeareu*, DZS, Ljubljana, 1964, str. 94)

Dan umorstava u povijesti o Hamletu (1974.) dramska je adaptacija Bernarda-Marie Koltësa (1948. – 1989.), koju je prema francuskim prijevodima Shakespeareova *Hamleta* Yvesa Bonnefoya napisao dok je radio sa studentskom kazališnom grupom u Strassbourgu, a ulazi u razdoblje prije nastanka njegovih poznatih drama.

Maria Delgado piše da "Koltësova dramaturgija otkriva mnoštvo glasova: dislociranih i novo prerađenih fragmenata, arhivu zvukova, slika i tekstova, spojenih u kontekste koji se bave kulturom kasnog 20. stoljeća, urušenih zbog autoriteta kapitalizma i trajnog utjecaja kolonijalizma."¹

Već Koltësova adaptacija, na kojoj se temelji naša predstava, sublimira događaje iz *Hamleta* u jedan jedini dan i na samo četiri lica za koje se čini da, zatvoreni u posmrtnom bunkeru, uprizoruju uvijek jednu te istu dramu. Kod Koltësa prizorišta su uvijek privremena, bila ona stvarna ili mitska: geta, hangari, bezimene ulice, tranzitne zone. Kako Delgado navodi, "dramski likovi su postavljeni u stješnjene situacije, iz kojih bijeg nije moguć",² a "obitelj je uvijek mikrokozmos koji predstavlja francusku državu, mjesto eksploracije i straha, gdje se život bijelca cijeni sve više od bilo kojeg drugog".³ Critchley i Webster pišu da je "Hamletov svijet kugla određena sveprisutnošću špijunaže. Možemo reći da je *Hamlet* drama nadzora u policijskoj državi".⁴ O Elsinoreu kao policijskoj državi piše i Jan Kott u eseju "Hamlet na polovici stoljeća" ističući *Hamleta* kao dramu o "političkom zločinu" i kao "političku tragediju renesansnog humanizma". I Krippendorff Dansku *Hamletova oca* opisuje kao ratničku državu, "rođenu iz rata", "iz ratničkog nasilja vladajućeg sloja, koji utjelovljuje kralj [...]. Za razliku od *Hamleta*, sina, on utjelovljuje duh najstarijeg i najprimativnijeg nagona: krvave osvete, ubojstva s ubojstvom".⁵

Svjedoci smo sukoba dviju generacija i dvaju svjetonazora: Hamlet i Ofelija protiv Klaudija i Gertrude koji podupiru interpretaciju raskola kakav Hamlet utjelovljuje već kod

¹ Maria Delgado: "Bernard Marie Koltès: A Personal Alphabet", *PAJ: A Journal for Performance and Art*, sv. 33, br. 2, 2011., str. 34.

² Ibid.

³ Ibid., str. 29.

⁴ Critchley i Webster: *Stay, Illusion! The Hamlet Doctrine*, Pantheon, NY, 2013., str. 48.

⁵ Ekkehart Krippendorff: "Neuspjeli izlaz iz napretka: Hamlet", u: *Politik in Shakespeares Dramen*, Suhrkamp, Frankfurt/M, 1992., str. 348–349.

Shakespearea, jer izražava radikalnu sumnju u dominantni poredak elizabetanske Engleske i optimističnu sliku svijeta 16. stoljeća. Hamlet s "novim učenjem" (*New Learning*) radikalnog individualizma (Copernik, Montaigne, Machiavelli) sumnja u to da čovjeka vodi razum, da su Zemlja i čovjek centar svemira, te da je kralj Božji zastupnik na zemlji. Jan Kott bi rekao da se Hamlet opire "velikom mehanizmu povijesti" ili "feudalnom klanju" koje u nezaustavlјivim ciklusima pretvara krvnike u žrtve i žrtve u krvnike:

I koji je to veliki mehanizam [...] koji tjera čovjeka na nasilje, dominaciju, užas i izdaju, koji neprestano traži žrtve i koji je put do moći, ali ujedno i put do smrti? Taj je veliki mehanizam za Shakespearea povijesni poredak u kojem je kralj Božji pomazanik. Oko Zemlje se okreće Sunce, a zajedno s njim hijerarhijskim redom raspoređena su i druga nebeska tijela, planeti i zvijezde. U svemiru vlada red elemenata, red anđeoskih zborova i odgovarajući mu red staleža na zemlji. Postoje starještine i vazali vazala. Kraljevska vlast dolazi od Boga, a svaka vlast na Zemlji samo je odraz kraljevske vlasti.⁶

Hamlet vidi da je zakon hijerarhije srušen: ne postoji ravnoteža između kozmološkog, političkog i prirodnog reda, iako se sve temelji na laži, "svijet" ili "vrijeme" ne mogu se ponovno uravnotežiti. Hamletovi uvidi u ljudsku prirodu odražavaju lažni teatar legitimiranja moći nasuprot realpolitici ljudskog zla. Odatle i stalne teme sukoba između istine i obmane. Feudalni poredak, narušen neobuzdanim individualizmom, prema nekim šekspirozima, ključan je koncept svih Shakespeareovih drama.

U svemiru, kako ga Shakespeare zamišlja, vlada zakon hijerarhije; svaki stvor i svaka stvar imaju svoje točno određeno mjesto i moraju poštivati načelo reda. Ako jedno biće nasilu zauzme mjesto drugoga, koje je na toj skali viši ili niže od njega, nastaje nered. [...] Većina bi se [Shakespeareovih] drama grafički mogla prikazati linijom: red – nered – red. U tragedijama cijela radnja zapravo opisuje zbrku koja je nastala jer je narušen red, a uspostavljanje reda može biti tek natuknuto na kraju drame [...]. Negativna lica [...] nikad konačno ne pobjeđuju; pozitivni [...] doduše umiru,

ali gledatelj na kraju drame osjeća, da je red u svijetu uspostavljen.⁷

Taj dramaturški princip nama je bio bitan, čak i ako ga nismo ispoštovali. Zadržali smo Koltèsovu osnovnu strukturu, gotovo sve prilagodbe monologa i dijaloga ostale su vjerne njegovoj dramaturgiji, ali smo u isto vrijeme osjećali da njegov zaplet moramo dovesti do krajnjih posljedica i baš zbog njegove radikalnosti, domisliti je do kraja. Ofelijino ludilo (bez ubojstva Polonija) prema Koltèsu nije dovoljno motivirano i budući da Koltèsov predložak (unatoč promijenjenim koordinatama) prati slavni Shakespeareov rasplet, smatrali smo potrebnim da naš Hamlet završi potpuno neočekivano.

Suvremena čitanja Shakespearea utjecala su i na Koltèsovu adaptaciju, a mi smo po istom principu nastavili. Naslov naše adaptacije inspiriran je pjesmom Heathcotea Williamsa *Royal Babylon: The Criminal Record of the British Monarchy*. "Ambasada smrti" naslov je revolucionarnog eseja o Hamletu autora Wilsona Knighta u knjizi *The Wheel of Fire* (1930.). Naslov posljednje scene "Kako je laž postala svjetski poredak" je iz Kafkinog Procesa, gdje Josef K. na kapelanovu ideju da ne trebamo sve smatrati stvarnim, već samo nužnim, odgovara da onda svjetski poredak postaje – laž.⁸

Osnovna teza koju preispitujujemo jest: što bi se dogodilo kad Hamlet ne bi kapitulirao i kad bi ostao vjeran svojoj sumnji u smisao krvave osvete kao sredstva uspona do vlasti. Hamlet koji ostaje vjeran nenasilju. Hamlet koji se odupre "velikom

⁶ Jan Kott: "Kraljevi", u: *Shakespeare naš suvremenik*, DZS, Ljubljana, 1964., str. 35.

⁷ Josip Torbarina: "Predgovor", u: *Troilus i Kresida*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 11–20. Tu teoriju prvi je postavio A. O. Lovejoy u knjizi *The Great Chain of Being* (1936.), na Shakespearea su je primijenili Theodore Spencer: *Shakespeare and the Nature of Man* (1942.) i E. M. W. Tillyard: *The Elizabethan World Picture* (1943). G. I. Duthie sažeо je njihove teze u drugom poglavljju "Shakespearova antiteza red-nered" knjige *Shakespeare* (1951.).

⁸ Spomenka Hribar u knjizi *Svijet kao zavjera, analiza političkog stila Janeza Janše* (Ciceron, Mengeš, 2011., str. 88) tom sintagmom ilustrira logiku autoritarnog cinizma vlasti, kojom se "ideologija interes = istina" "proširuje i obuhvaća ne samo sadašnjost, svjetski poredak, nego i prošlost; povijest kao područje ljudske istine nestaje jer se svodi na 'interpretaciju' [...], koja pobijedi u borbi interpretacija/interesa, što znači da povijesti više nema, ni u smislu bezinteresne spoznaje (znanost) niti u smislu zajedničkog prebivanja, tradicije (egzistencijalna razina), niti u smislu samih činjenica."

"mehanizmu" pa kao pravi tragičan junak odustane i emigrira.⁹ Tu slijedimo Brechtovo čitanje u "Malom organonu za kazalište" (ulomak br. 68):

S obzirom na krvava i tmurna vremena u kakvima ovo pišem, s obzirom na kriminalne vladajuće klase i raširenu sumnju u razum, koji se stalno zlorabljuje, čini mi se da bi se ova priča mogla čitati ovako: Događa se u ratno doba. Hamletov otac, danski kralj, ubio je norveškoga kralja u pobjedničkom pljačkaškom pohodu. Dok se Fortinbras, sin ubijenoga kralja, priprema za novi rat, pada i danski kralj kojega je ubio njegov brat. Braća ubijenih kraljeva postaju kraljevi i sprječavaju rat time što, u njihovom pljačkaškom bojnom pohodu na Poljsku, norveška vojska ima slobodan prolaz preko danskog teritorija. Međutim tada mladog Hamleta doziva duh njegovog ratobornog oca i zahtijeva da osveti njegovo ubojstvo. Hamlet, spremam otići u progonstvo, nakon što je okljevao u vezi tog treba li na jedan krvavi čin odgovoriti drugim krvavim činom, na obali susreće mladog Fortinbrasa koji sa svojim postrojbama upravo odlazi u rat protiv Poljske. Hamleta preuzme ratnički naboј, vraća se kući i u barbarskom pokolju obračunava se s ujakom, majkom i samim sobom, ostavljajući Dansku Norvežaninu.¹⁰ U tim događajima vidimo kako se jedan mladi, ali već "ugojeni" muškarac neprimjereno koristi novim znanjem stečenim u Wittenbergu. U sukobima feudalnog svijeta u koji se vratio, novi mu razum stoji na putu. Nasuprot nerazumnoj praksi, njegov je um potpuno nepraktičan. On postaje tragična žrtva proturječja među takvim mislima i takvim djelima.

Politolog Krippendorff taj obrat čita kao kapitulaciju Hamletova političkog mišljenja i degradaciju na barbarstvo iz osobne osvete kad se konačno u konvencionalnom dvoboju "pomiri sa svojom klasom". Hamleta ne tlači 'univerzalna svjetska bol', nego specifična politička klasa koja bi ga željela nadzirati:

Hamletov politički problem i zatim politički problem Hamleta nije nemogućnost intelektualca da djeluje [...], nego njegovo znanje i svijest o ogromnoj težini odgovornoga [...] političkog

ponašanja. Za Hamleta je zahtjev za osvetom očeva ubojstva novim ubojstvom, čime bi se ponovno uspostavio navodno zdrav status quo ante – stanje ratničke vojne države [...] – povratak primitivnom, arhaičnom, barbarskom [...].¹¹ Hamlet od samog početka sumnja u ispravnost čina koji se od njega očekuje. Njegovo okljevanje – za neke središnja tema drame – služi mu na čast i nije karakterna slabost. [...] Odbija počiniti krvavi čin jer on sadrži iluziju da će izlječiti bolest političkog sustava [...].¹¹

Hamletova "neodlučnost" jedini je moguć racionalan čin kritičke distance u bezizlaznoj situaciji. "Zlo je poraz mišljenja," kaže Hannah Arendt. Kazalište Hamletovog ludila jedina je stvar koja ga drži pri zdravoj pameti. Njegova "neodlučnost" mu je na čast. Uprizorujući vlastitu dramu, razmišljanjem kupuje si vrijeme. Poput Šeherezade, on priča priče, izbjegavajući na taj način nemoguć izbor.¹² Za Hamleta je kazalište jedini moguć stroj preživljavanja. Ona je kriva kao i Klaudije. Dinamika njihova odnosa prema Koltèsovu mišljenju jasno odražava dinamiku nalik dinamici Macbetha i Lady Macbeth. Inspirirana monologom Margaret Atwood u modernoj "feminističkoj" interpretaciji, Gertruda u poznatoj sceni u spavaćoj sobi ne šuti, nego se

⁹ "Hamlet bi bio tragičan junak kad bi bez krivnje umro za pravdu", tvrdi Tine Hribar u zapisu "Not to be" u programskoj knjižici predstave *Hamlet*, SNG Drama Ljubljana, 1994., str. 23.

¹⁰ Engleskom prevoditelju Ericu Bentleyju Brecht je u pismu od 31. listopada 1949. na njegova razmišljanja i upite odgovorio da je tom ulomku "potrebna bilješka i ispravak. Ispravak: Umjesto 'i u barbarskom pokolju se obračunava sa stricem, s majkom i sa samim sobom', treba pisati: 'i u barbarskom pokolju on uzrokuje smrt svog strica, svoje majke i sebe.' Napomena: Četvrta scena četvrtog čina (na ravnici u Danskoj), kad Hamleta vidimo posljednji put prije njegova pravog povratka, doživljava se kao prekretnica. Ondje je velik monolog u kojem podliježe Fortinbrasovim ratnim bubenjevima: 'Nek mi misli odsad budu krvi žedne, / ili nisu ništa vrijedne!' Cit. u Toby Cole (ur.): *Playwrights on Playwriting*, First Cooper Square Press, 2001., str. 252–253.

¹¹ Ekkehart Krippendorff: "Neuspjeli izlaz iz napretka: Hamlet", u: *Politik in Shakespeares Dramen*, Suhrkamp, Frankfurt/M, 1992., str. 372–374

¹² Prema Kottu, Hamlet je prisiljen na dvije uloge koje su mu nametnute izvana. "Ne može prihvati niti jednu od njih. Oboje ga istiskuju iz društva; ili kao sina koji je ubio, ili kao sina koji nije osvetio oca. Hamlet ne može ni prihvati taj izbor, ni otići. [...] Otuda ideja o samoubojstvu kao jedinom izlazu". Jan Kott: "Hamlet i Orest", u: *Kazališni eseji*, Knjižnica MGL, Ljubljana, 1985., str. 29.



MARIJA ŠEGVIĆ

otvoreno suoči sa sinom.¹³ I Ofelijina je uloga proširena i jednako-vrijedna Hamletovoj: što bi se dogodio da se Ofelija odupre i ne bude samo bespomoćna žrtva "velikog mehanizma"? Što ako je njezino samoubojstvo barem čin otpora?

Ključnu ulogu u adaptaciji odigralo je tumačenje Alenke Župančič koja, prema Lacanu, jednim od ključnih zglobova drame smatra motiv "heraščišćenih računa" starog Hamleta¹⁴ koji je ubijen "u cvijetu grijeha / nepomiren s nebeskim računima", čime se otkrivaju njegovi zločini koje Hamlet izričito poriče:

Dva su različita zločina upisana i upravljaju Hamletovom dramom: Klaudijev zločin na kojem se temelji nova vladavina, i zločin(i) Hamletova oca, za koji se nije imao prigode pokajati. [...] Ubojstvom Klaudija očev dug neće biti vraćen – odnosno prije će biti vraćen Klaudijev dug. Na drugoj razini postavlja se pitanje: što učiniti da vrati očev dug prije nego što se njegovom ubojici pruži prigoda da [...] podmiri svoj dug. [...] Svijet ide dalje, ali za Hamleta je vrijeme stalo. Hamlet je bačen u vrijeme očeva života, koje mora dovršiti kako bi njegovo vlastito vrijeme moglo teći dalje. Međutim, on to može učiniti samo tako da ubije Klaudija u nekom drugom vremenu ("u času Drugoga"), u trenutku smrti [...]. Priča o ocu je dovršena, zaokružena smrću Hamleta čiji je život od određenog trenutka nadalje bio samo produžetak očeve priče.¹⁵

Ali ako su tek Hamletovom smrću oprošteni očevi grijesi, onda te grijeha utjelovljuje sam Hamlet. Sa svojim ocem dijeli više od svog imena. Dakle, ovi grijesi su takvi da cijela Hamletova obitelj zaslužuje umrijeti. Na kraju se unatoč svemu "veliki mehanizam" ipak ponovno pokreće. Ako u Shakespeareovu slučaju Fortinbras na kraju ponovno uspostavi upitni i licemjerni red, budući da će se vjerojatno ponoviti isti ciklus mehanizma moći, u našoj verziji ciklus se ponavlja s istim osobama. Red se ne uspostavlja. Pravda nije zadovoljena. Zločinci i dalje vladaju.

13 Usp. Margaret Atwood: "Gertrude Talks Back", u: *Good Bones*, Coach House Press, Kanada, 1992.

14 Usp. Lacanova predavanja o Hamletu u: Jacques Lacan: *Hamlet*, Društvo za teoretsko psihanalizo, Ljubljana, 2016.

15 Alenka Župančič: "Hamlet, lanski kraljević", u: *Hamlet*, programska knjižica SNG Drama Ljubljana, 1994, str. 17–18.



NIKŠA ARČANIN, ZDESLAV ČOTIĆ I MARIJA ŠEGVIĆ

CONTRA NATURA



MIREJ STANIĆ, MARIJA ŠEGVIĆ, ZDESLAV ČOTIĆ I NIKŠA ARČANIN

HAMLET – EVIDENCIJA ZLOČINA JEDNE MONARHIJE

TIBOR HRS PANDUR I LIVIJA PANDUR
PREMA DRAMAMA
DAN UMORSTAVA U POVIJESTI O HAMLETU
BERNARDA-MARIE KOLTÈSA
I *HAMLET WILLIAMAS SHAKESPEAREA*

U ADAPTACIJI SU KORIŠTENI PRIJEVODI:
BERNARD-MARIE KOLTÈS
Dan umorstava u povijesti o Hamletu u prijevodu Zlatka Wurzberga
WILLIAM SHAKESPEARE
Hamlet u prijevodu Josipa Torbarine
(Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1979.)
Milana Bogdanovića
(Matica Hrvatska, 1959.)
i Otona Župančića
(Mladinska knjiga Ljubljana, 1961.)

I ULOMCI IZ TEKSTOVA:

JOHN UPDIKE
Gertruda i Klaudije u prijevodu Marka Marasa (Profil, 2005.)

MARGARET ATWOOD
Gertrude Talks Back (Good Bones), Coach House Press, 1992.)

SUBCOM. MARCOS I P. I. TAIBO II
Muertos Incomodos – Falta lo que Falta (Planeta Publishing, 2005.)

PHILIP LARKIN
Aubade (1977) u prijevodu T.H.P. i Paola Tišljarića

BERNARD-MARIE KOLTÈS
Roberto Zucco (1990)

KARL MARX
Population, Crime and Pauperism (New York Herald Tribune, 1859)

Tekstove sa slovenskog i engleskog preveo i prilagodio
Paolo Tišljarić.



NIKŠA ARČANIN I MARIJA ŠEGVIĆ

LICAHAMLETOFELIJAGERTRUDAKLAUDIJE**O – PROLOG**

"Uvijek i svugdje na zemaljskom prizorištu ista drama, isti dekor. Na istoj, ograničenoj sceni bučno čovječanstvo, zaluđeno svojom veličinom, vjerujući da ono jest svemir, živeći u svom zatvoru kao da je neizmjeran prostor, samo da bi uskoro potonulo sa zemaljskom kuglom, koja je, s najvećim prijezirom, nosila teret njegove gordosti. Ista monotonija, ista nepokretnost na tuđim zvjezdama. Svemir se neprestano ponavlja i vрpolji se u mjestu. Vječnost beskonačno i neometano izvodi jednu te istu predstavu."

Louis-Auguste Blanqui: *Vječnost kroz zvjezde*, 1872.

**1 – VESELJE POGREBNO,
TUGA SVADBENA**

Ofelija pjeva "Everybody Knows".

2 – KRALJEVSTVO ZA POZORNICU

Hamlet, Ofelija, Gertruda, Klaudije.

HAMLET

Došlo je vaše vrijeme. Spužve, spužve, spužve! Cijeli prostor sada pripada vama. Upijte njegovu milost, napijte se njegovim nagradama, pijte njegovu moć – sve dok vas jednom ne poželi stisnuti i opet ćete biti suhe. Slatki jezici, došao je čas da ližete njegovu glupavu veličinu; svi vi, povitljivih nogu i zmijske kičme, sagnite se i pužite! A taj novi kralj, držat će vas kao što majmun drži orahe, u kutu svoje čeljusti. U ustima su prvi, da budu proguštani posljednji.

Priđite svi k stolu! Kralj je budan po cijele noći, banči i priređuje orgije predaka! Izbrisat će iz glave sve što je u njoj, da ostane tek mjesto za nasmijanu ženu i nasmijanog zločinca. Svi, svi, k svadbenom stolu! Prasac ispija svoju čašu! – a ja, želim govoriti o krvi, prijevari i umorstvu: i neću zašutjeti dok ovo prokletno mjesto ne postane nalik bojnome polju.

3 – PRESICA POVODOM**PREUZIMANJA VLASTI**

Hamlet, Ofelija, Gertruda, Klaudije.

Gertruda se okreće prema Klaudiju.

GERTRUDA

Govori... Govori.

KLAUDIJE

Nećače moj i dragi sine...

HAMLET prekida ga:

Više nego nećak, manje nego sin.

KLAUDIJE

Vjeruj, mi ne zaboravljamo smrt tvogega oca, našeg dragog brata. Naše duše tuguju, naša su srca bolna, a cijela kraljevina je kao jedno čelo, nabrano u tuzi.

Valja nam svima sačuvati razum. Ostanimo vjerni sjećanju na umrloga, ali ne gubimo se, ne zaboravljajmo sebe. Shvati Hamlete, shvati već jednom zašto sam nju, koja je tvoja majka, nju koja je bila moja šogorica, a koja je konačno i naša kraljica, i kraljica ove ratničke zemlje, uzeo za ženu. Najmudriji glasovi su nas na to naveli, narod nas je podržao. Mi pak, podijeljeni i rastrgani, važući bol i radost, držimo jedno oko radosnim, a drugo suznim.

HAMLET

Mjesec, samo mjesec dana! I zvijer bi tugovala duže.

GERTRUDA

Ti se obraćaš meni?

HAMLET

Slabosti – ime ti je žena! Kad bi se barem ovo kruto meso otopilo i rasplinulo u rosi! Kako ustajala, dosadna i nesnosna čini mi se svrha ovog svijeta. Taj divni svod, što se diže nad nama, za mene je samo gomila gadnih kužnih para.

GERTRUDA

Hamlete, zar ćeš i u prahu tražiti svoga oca? Neprestano oborenih vjeđa! Zašto ti uzdas, zašto ta bura boli, zašto taj mrki plašt? U kralju gledaj svoga prijatelja.

HAMLET

Ali u meni je to...

GERTRUDA

Što je to – u tebi? Što? Što je to, u tvom slučaju, što ti se čini tako osobitim?

HAMLET

"Čini se"? Ne "čini se", nego jest! Niti jedan oblik tuge ne opisuje me kakav istinski jesam.

To se stvarno – čini, jer sve to može se i odglumiti.

GERTRUDA

Sve što živi mora umrijeti i kroz prirodu poteći u vječnost.

KLAUDIJE

Dragi moj, dobro znaš: tvoj otac izgubio je oca, a taj izgubljeni otac izgubio je svog oca, pa zašto da to, u buntovnoj ljutnji, uzimamo k srcu? Poslušaj nas, grijesiš prema nebu; grijesiš prema mrtvima i prema ljudskoj prirodi, a to je zločin.

Ako tako nastaviš, pokazat ćeš samo tvrdoglavost, nestrljivu dušu, neobrazovan duh i nemoćan sud. Znaj, na kraju, da je naša želja da ostaneš s nama.

Napusti sve druge namjere pa budi utjeha, nećak i pravi sin.

HAMLET

A što ti kažeš, majko?

KLAUDIJE

Molimo te, odasvud nas gledaju; nek cijeli svijet zna da si ti pravi nasljednik, da te volimo, i da se prema meni odnosiš kao prema svom ocu; za mene si ti kao rođeni sin.

HAMLET

A što kaže moja majka?

GERTRUDA

Ne daj da te tvoja majka uzalud moli.
Ostani s nama i ne donosi nikakve brzoplete odluke.

HAMLET

Poslušat će te, najbolje što mogu. I tvoj nalog živjet će u opsegu i knjizi moje glave, nepomiješan s nedostojnim stvarima.

KLAUDIJE

Kakvog li ljubaznog, kakvog li milog odgovora! Ta ljubaznost, taj dragovoljni pristanak smiješi se napokon mome srcu.

HAMLET

Kako se netko može smijati i smijati se, a biti zločinac?!

4 – INDOKTRINACIJA OFELIJE

Ofelija, Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE

Čuli smo mnogo toga o tebi, a ako je tako kako govore, moglo bi nam se učiniti da je tvoja čestitost na kušnji.

OFELIJA

Ništa ne znam o tome.

KLAUDIJE

Što je između tebe i Hamleta? Reci istinu.

OFELIJA

Mnogim poštenim riječima izrekao mi je svoju ljubav.

GERTRUDA

Poštenim riječima?! Svašta!

GERTRUDA

U te zamke se hvataju guske!

KLAUDIJE

Vjeruj našim savjetima: što se Hamleta tiče, i njegove lakoumne naklonosti, shvati to kao igračku i hir u mladoj krvi; to je kao rana ljubica i nepostojana, ugodna, ali ne i trajna; lagan miris u zraku, trenutna zabava; ništa više.

OFELIJA

Ništa više?

GERTRUDA

Ništa više! Nauči se bojati – boj se Hamleta, boj se sebe; u strahu je siguran spas od poremećenih osjetila.

OFELIJA

Bojati se? Stvarno? Ne znam.

KLAUDIJE

Moguće je da je on sada stvarno zaljubljen u tebe. Moguće je da ništa nečisto ni lažno ne prlja plemenitost njegovih želja, ali...

OFELIJA citira Hamletovo pismo:

Sumnjaj da su zvijezde vatra,
sumnjaj da se sunce kreće,
sumnjaj da istina laže,
al' ne sumnjaj da ljubim te ja.

GERTRUDA

Zar još si dijete?

OFELIJA

Ne razumijem...

GERTRUDA

Ne pravi se da ne razumiješ. Kad je potrebno, puno si brbljavia; tvoja soba i tvoje naručje mogu biti prilično darežljivi.

KLAUDIJE

Znaš njegov položaj, njegovo značenje za našu zemlju; on nije gospodar svoje budućnosti. Rob je svog rođenja, on ne može, kao drugi, raditi po svojoj volji jer o njegovim izborima ovisi i spas i snaga cijele države. Kad kaže da te ljubi, mudro je sjetiti se da je njegova riječ podložna riječi ove zemlje.

OFELIJA

Riječi, riječi, riječi...

GERTRUDA

Shvati, kakva bi bila sramota, kakva šteta za tvoju čast, kad bi lakovjernim uhom slušala njegove pjesme. Mogao bi ti uzeti

srce ili nešto puno gore od toga. Boj se, boj se neobuzdane vatre požude.

OFELIJA citira Hamletovo pismo:

Draga Ofelijo, stihovi mi ne polaze za rukom; ali da je moja ljubav savršena, o ti najsavršenija, vjeruj u to. Zauvijek tvoj, sve dok je njegov ovaj stroj, Hamlet.

KLAUDIJE

"I najčednija djevica je rasipna otkrije li svoju ljepotu mjesecu."

OFELIJA

Ne razumijem. Vaše me riječi plaše.

GERTRUDA

Boj se Hamleta, a nama vjeruj.

KLAUDIJE

Dobro zapamti što sam ti rekao.

OFELIJA

Sve je to sad, nažalost, zaključano u mom sjećanju, a ključ je u vašim rukama.

GERTRUDA

Neka prividna pobožnost opravda tvoju samoču. Istina je da pobožnim licem i svetom gestom katkad i samog đavlja zasladimo.

5 – RAT IL' RAT

Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE

Što ćemo sad?

GERTRUDA

Taj vrtlog za sobom povlači sve oko sebe, taj ogroman kotač pričvršćen na najvišem vrhu pada u bezdan! Kad umre kralj, nikad ne umire sam.

KLAUDIJE

Zar nas nitko više ne cijeni? Ili misle da je smrt mog brata poljuljala našu državu? Tamo, u dalekim pokrajinama naše zemlje, četa odmetnika, plaćenika, bez nadzora, dosađuje nam prijetnjama. Popunjavaju svoje redove, posvuda pozivi u vojsku. Okruženi smo izdajnicima.

GERTRUDA

Lijevat ćemo topove, uvozit ćemo materijal. Nedjelja se neće razlikovati od srijede. Noću ćemo raditi dnevni posao.

KLAUDIJE

Hoćemo li izdržati?

GERTRUDA

Od sada pripremamo rat.

HAMLET

"Luđak koji misli da je kralj, manje je lud od kralja koji misli da je kralj."

6 – HAMLET, ULOGA ZA GLUMCA

Hamlet, Ofelija, Gertruda, Klaudije.

Ofelija izdaje naredbe Hamletu, on ih ispunjava.

OFELIJA

Pleši. Pleši.
Jače. Jače. Još. Još.
Svi te gledaju. Ti si kralj.
Melankolija.
Boli te. Sve te boli.
Ti si životinja.
Tužan si. Trči. Trči.
Brže. Brže. Još. Trči, trči. Stani.
Dodi naprijed. Sam si.
Hladno ti je.
Hamlet, uloga za glumca, scena – peta.

HAMLET

Ovo je ipak uobičajen posao dobrog glumca! Znam: ten bi trebao biti pepeljastosiv, oči pune suza, ruke, noge, geste mahnite, a glas slomljen. Glumac! Ni za što – svoju dušu i tijelo podređuješ volji glave, za neistinitu priču, za sjenu neke boli. Ni za što, ni za što!
To je nakazno. I ja! Ja sam samo sluga, obični rob. Hamlet, uloga za glumca! Već vidim: pozornica natopljena suzama, srca koja lome vriskovi, prestrašena publika, krivci su uz nemireni, nevine je strah, neuksi su zbunjeni; pogledi, usne, dlanovi gube kontrolu nad sobom. I ja, ja! Ja sam obični kukavica, tupoglavac, smušen, tu sam i ne radim ništa, ništa, ništa. Pa ipak znam što me čeka. Ja, kraljev sin, sin žrtve, gonjen nebom i paklom na osvetu, sada mirujem i šutim kao neka kurva. Ipak ne znam što me čeka.

Tko će započeti? Tko me zove slabicem? Tko će mi slomiti čeljust? Tko će me prvi pljusnuti, uštipnuti me za nos, tko mi u grlo tjera laž sve do pluća? Tko će mi to učiniti, tko?

Zar sam kukavica? Kako bismo drugačije objasnili da nije još sve završeno? Ptice grabljivice trebale bi već davno rastrgati utrobu onog psa.

Sjednu i gledaju TV. Hamlet mijenja kanale: eksplozije, napuštene ratne pokrajine.

OFELIJA

Je li to prolog? Kratko je.

HAMLET

Kao ženska ljubav.

OFELIJA

"Želim ostati s tobom, želim paziti na svaki otkucaj tvoga srca i svaki tvoj dah: naslonit ću uho na tebe i osluškivati zupčanike tvoga tijela, pazit ću na tvoje tijelo kao što mehaničar bdije nad svojim strojem."

Hamlet promijeni kanal: vojna parada.

HAMLET

Zar se ova ogromna i skupa vojska borila za jedno veliko ništa? Ovdje tisuće u zabludi i za slijepu slavu u grob idu k'o u postelju. Bore se za bezvrijedan komadić zemlje, a mjesto nema dovoljno, ni za grobove, da se svi mrtvi u njih sakriju.

OFELIJA

Što to znači?

HAMLET

To podmuklo djelo – znači nesreću. Tko je stvarno velik, ne plane bez valjanog razloga, ali bori se do zadnjeg, kad čast

mu je na kocki. Nek mi misli odsad budu krvi žedne, ili nisu ništa vrijedne!

Hamlet je ljubi, ona ga odgurne. Hamlet odlazi, Ofelija sama.

7 – DRŽAVA I RAZUM

Ofelija, Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE

Sve je jasno, sve se slaže. Zaljubljena Ofelijo, ne treba precjenjivati opasnost. Nije ti želio propast, voli te! To je dobro, zar ne? Zašto prebrzo suditi? Zašto naglo gubiti razum? Opasnost nikad nije onđe gdje je očekujemo. Ovdje, pobune se guše; naša veleposlanstva rade svoj posao. Odasvud, nasreću, prijetnja se povlači. Stvarno čudno, čudno je. Ljubav, ljubav! Kako joj odoljeti? Ispričaj mi, kako si odbila njegovo udvaranje? Je li njegovo ludilo igra? Ne, ne; izgubio je razum, pouzdano! Država i razum, što učiniti? Hamlet ga je izgubio, država ga čuva. I što sad? Ovdje je ipak riječ o državnim pitanjima. Posvuda neprijatelj postaje prijatelj; prestaju s novačenjima, prestaju s pripremama za rat; mržnja nestaje? Čudno. Jesam li ja birao svoje protivnike, ili su oni izabrali mene? Sve mi to ne bi trebalo opterećivati savjest, neću se petljati u to. Poslušna Ofelijo, na sebe si preuzeila Hamletova duha, i time si spasila svoga kralja.

GERTRUDA

Nisam slijepa, a ni ti, ne pravi se da si slijep. Želim otkriti uzrok njegova ludila.

KLAUDIJE

Njegova ljubav za Ofeliju, Ofelija koja ga odbija, nema nikakve sumnje.

GERTRUDA

Njegove oči, ruke, crte lica...

KLAUDIJE

Ofelija...

GERTRUDA

Na njemu se sve promijenilo.

KLAUDIJE

Ne brini se više.

GERTRUDA

Mene ne može prevariti.

KLAUDIJE

Zbog Ofelije, Gertrudo, zbog Ofelije!

GERTRUDA

Možda... A možda je uzrok njegov mrtvi otac, ili naš prenagli brak...

KLAUDIJE

Možda...

GERTRUDA

Zar smrt oca može imati takvu moć da čovjek izgubi razum? Što ti je? Zašto samo stojиш, zašto ne učiniš nešto? Moramo se pobrinuti za njega.

KLAUDIJE

Nadzirat ćemo ga. Postavit ćemo zasjedu.

GERTRUDA

Moram znati zašto.

KLAUDIJE

Razjasnit ćemo sve. Nećemo ga više napuštati, posvuda ćemo biti pristojni uhode, nevidljivi gledati, tako ćemo moći prosuditi.

GERTRUDA

Onda, Ofelijo!

OFELIJA

Da?

GERTRUDA

Reci mi.

OFELIJA

Pogledao me je!

GERTRUDA

Govori.

OFELIJA

Voli me.

GERTRUDA

Govori.

OFELIJA

Gleda me, voli me, a ja se zatvaram. Kao što ste mi rekli, odbila sam ga.

GERTRUDA

Slušaj me sada. Željela bih da je tvoja ljepota stvaran uzrok njegova ludila. Nadam se da će ga sve tvoje vrline vratiti na pravi put; radi tvoje, a i njegove časti.

OFELIJA

Ne znam, ne znam.

GERTRUDA

Voli ga. Sada je vrijeme da ga razveseliš. Onoliko koliko budeš mogla, pokušaj otkriti postoji li neka druga, nepoznata muka koja je uzrok njegova ludila. Kad to doznamo, moći ćemo ga izlječiti. Volim ja tebe, a volim i njega. Voli ga i nemoj ga više odbijati. Zaboravi na nas, budite kao da ste sami. Mi ćemo biti u sjeni i promatrati vas. Voli ga, nemoj ga odbijati, naprotiv.

OFELIJA

Nel! Već sam se zatvorila. Ne mogu ništa drugo. Vi ste mi naredili da ga odbijem.

GERTRUDA

Ništa ne razumiješ.

OFELIJA

Hamlet je kraljević, iznad je tvog položaja, to se ne smije dogoditi, to se ne smije dogoditi!

GERTRUDA

Šuti! Slušaj me!

OFELIJA

To se ne smije dogoditi, to se ne smije dogoditi!

GERTRUDA

Onda se pretvaraj. Povratka nema. Spremi se, našminkaj se i budi poslušna.

8 – LUDILO METODE

Hamlet, Klaudije.

HAMLET

Vidio sam je, video sam je. Ne dajte joj da šeta po suncu! Jeste li joj stvarno rekli da ne šeta po suncu? Sunce rađa crve u mrtvim psima. Uostalom, leš kao leš... Što se hrane tiče, crv nam je pravi car. Mi hranimo sva druga stvorena, da nahranimo sebe, a sebe hranimo za crve. Debeo kralj i mršav prosjak samo su dva oblika čašćenja, dva različita jela za jedan te isti stol – i to je kraj.

KLAUDIJE

Svašta!

HAMLET

Čovjek može upecati ribu crvom koji je pojeo kralja, i jesti ribu koja je pojela toga crva.

KLAUDIJE

Što time želiš reći?

HAMLET

Hoću vam samo ukazati na to da kralj može poći na svečano putovanje kroz prosjačka crijeva. Kralj je nešto...

KLAUDIJE

Što?

HAMLET

Ništa.

KLAUDIJE

Čini mi se da tvoje ludilo nije posve lišeno metode.

HAMLET

Ja sam lud samo kad puše sjever-sjeverozapadnjak, čim okreće na jugo, pogled mi se razbistri.

KLAUDIJE

Što je uzrok tvog ludila? Ako skrivaš svoju gorčinu preda mnom, ne možeš se spasiti.

HAMLET

Okrenulo je na jugo.

KLAUDIJE

Onda, što vidiš?

HAMLET

Svoj zatvor.

KLAUDIJE

Tvoj zatvor? Gdje?

HAMLET

Ovdje. Za mene je ova zemlja zatvor.

KLAUDIJE

A za mene nije.

HAMLET

Ništa nije samo po sebi dobro ili loše, tek ga naše mišljenje čini takvim. Za mene je zatvor.

KLAUDIJE

Ako je ova zemlja zatvor, onda je zatvor i svijet.

HAMLET

I to krasan: mnogo je samica, ćelija, tamnica. Ovdje smo, međutim, u jednom od najgorih.

KLAUDIJE

Sve je to samo tvoja pohlepa.

HAMLET

Mogao bih biti zatvoren u orahovu ljsku i smatrati se kraljem beskrajnog prostora, samo kad ne bih imao ružnih snova.

KLAUDIJE

Snovi! Upravo su oni uzrok pohlepe, a sama je njezina suština tek sjena sna.

HAMLET

San je u svojoj suštini samo sjena.

KLAUDIJE

Stvarno, i meni se čini da je pohlepa prozračne građe, dakle samo je sjena sjene!

HAMLET

Onda su jedino prosjaci stvarni ljudi, a naši su oholi kraljevi i junaci tek sjene prosjaka.

KLAUDIJE

Malo mi izmiče smisao tih riječi.

HAMLET

"Nešto je trulo u sustavu države koja povećava bogatstvo, a ne smanjuje siromaštvo i koja raste puno brže u zločinu nego što umnaža svoju populaciju. Uglavnom, ja i dalje želim napredovati."

KLAUDIJE

Pa kako? Nismo li ti obećali da ćeš nas naslijediti?

HAMLET

Stvarno.

KLAUDIJE

Čemu se još usuđuješ nadati?

HAMLET

"Dok trava naraste, često ugine konj..."

KLAUDIJE

Što si to rekao?

HAMLET

To je samo stara poslovica, tek malo pljesniva.

KLAUDIJE

Što to znači?

HAMLET

Ne bih znao...

KLAUDIJE

Što dakle?

HAMLET

Ne mogu dati smislen odgovor jer moj razum nije zdrav.

KLAUDIJE

Tvoje ludilo spretnije pogoda stvari od zdravog razuma, ali nemoj ni pomisliti da su moje snage toliko iscrpljene i slabe da bih opasnost, što me vuče za bradu, shvatio kao šalu... Hamlete!

HAMLET

Kakvo je remek-djelo čovjek!

Kako plemenit mu je um!

Kako neograničen u sposobnostima!

U liku i pokretu, kako je savršen i prekrasan!

U djelima tako sličan anđelu,

u mislima tako sličan bogu!

Ljepota svijeta!

Uzor svim životinjama!

Pa ipak, što je za mene ta kvintesencija prašine!

9 – PORNOGRAFIJA TUGE

Hamlet, Klaudije.

KLAUDIJE

Čemu služi ova žbuka? Ništa ne drži, sva se topi i pada. Kurvo, čemu služi tvoja maska? Podloga je suha, a puder se ne lijepi. Čelo i koža mi se ljušte u komade. Pomozite mi! Htio bih moliti. Čime su to prekrili zidove i tlo, da sam prikovan i tonem?

Sve je mračno, ne vidim ništa, ne mogu se braniti. Tko je ugasio svjetlo? Dan je straha. Svjetlo se neće ni upaliti. Kada bi i htio, nitko me ne bi mogao spasiti. Ležim na zemlji niže od štakora! Kome bi koristilo ubiti štakora? Milost! Milost!

Milost!

10 – POLITIČKA POZADINA UTVARE

Hamlet, Klaudije.

Klaudije leži kao u nekom nemirnom snu.

Hamlet pride, nagne se nad krevet.

Klaudije se otima. Hamlet izvuče oružje, uhvati kralja za ruku.

Klaudije se odmah smiri i privine uz Hamleta koji ga mirno miluje kao pomalo odbojnu životinju.

Projekcija atentata na kralja:

"I tako u snu bratova mi ruka život uze, kraljicu i krunu, i ubije me baš u cvatu grijeha, nepomirenog s nebesima, razočaranog, otpravi me on s nepodmirenim računima, na vječni obračun s mojim nesavršenostima. Osveti me, zar si tromiji od algi što trunu na blatinjavoj obali? Moj brat, ta preljubna, rodoskrvna zvijer, uzela je meni i krv i meso. Ne žali, osveti me!"

KLAUDIJE

Ničega me nije strah.

HAMLET

"Mene je strah, kako me strah. Ali ne od nepoznatog, strah me od poznatog. Strah me duge povijesti poraza. Strah me rezignacije i navikavanja na one račune na kojima smo uvijek u minusu, a nikad u plusu. Poznata je činjenica da se ubojica uvijek vraća na mjesto zločina. Ako je on onaj koji mislim da jest, onda se ubojica neće vratiti na mjesto zločina jednostavno zato što je ubojica mjesto zločina. Ubojica je sustav, a zlo je odnos prema drugome. Zlo je odabratи zlo."

11 – AMBASADA SMRTI

Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE

Može li kiša s neba ili voda svih mora oprati ove ruke? Htio bih biti lud kao Hamlet.

GERTRUDA

Jedino što on zna jest pobjeći čim ga pritisneš priznanjem. Ti ne možeš bježati: saberi se.

KLAUDIJE

Osjećam se da sam vezan za dva posla: oba zanemarujem, okljevam, ništa ne započinjem.

GERTRUDA

Napadni! Iskušaj ga lukavstvom ili užitkom. Ili si i ti izgubljen. Učini nešto ili će ti kruna kao lišće pasti s glave.

KLAUDIJE

Ne, ne, neću odustati.

GERTRUDA

Ne možeš odustati.

KLAUDIJE

Nadzirat će ga.

GERTRUDA

Ostat će s tobom.

KLAUDIJE

Ne, ne.

GERTRUDA

Zašto?

KLAUDIJE

Korisnije bi bilo da netko drugi sluša taj razgovor. Majka je po naravi pristrana i u povlaštenom položaju. Ti živiš samo za Hamleta.

GERTRUDA

Ne!

KLAUDIJE

Hamlet, dakle, može umrijeti.

GERTRUDA

Hamleta narod voli.

KLAUDIJE

Ništa se takvo ne može tvrditi.

GERTRUDA

Tko zna što bi se moglo dogoditi?

KLAUDIJE

To nije prepreka.

GERTRUDA

Pogledaj Ofeliju. Tko zna što bi se dogodilo kad bi Hamleta otrgnuli od ljubavi koja mu je oslonac?

KLAUDIJE

Narod će zaboraviti.

12 – U BORDEL, U SAMOSTAN

Hamlet, Ofelija, Gertruda i Klaudije slušaju.

OFELIJA

Dragi moj, usprkos svemu ovome, kako si?

HAMLET

Ponizno zahvaljujem. Dobro, dobro.

OFELIJA

Imam tvojih darova koje ti već dugo želim vratiti.

HAMLET

Mojih? Ja ti nisam nikad ništa dao.

OFELIJA

Jesi, i dobro znaš da jesi. Primi ih sve natrag. Darovi gube vrijednost kad njihovi darovatelji postanu okrutni.

HAMLET

Jesi li nevina?

OFELIJA

Molim?

HAMLET

Jesi li lijepa?

OFELIJA

Kako to misliš?

HAMLET

Misljam, ako si ujedno i nevina i lijepa, budi na oprezu.

OFELIJA

Ne ide li to jedno s drugim?

HAMLET

Nikako, ne. Ljepota će od nevinosti stvoriti bludnicu puno prije nego što nevinost dođe do riječi. Stvarno sam te volio.

OFELIJA

Da si mi razloga da u to vjerujem.

HAMLET

Nisi mi smjela vjerovati. Nisam te volio.

OFELIJA

Time sam još i više prevarena.

HAMLET

Idi! U bordel! U samostan! Idi! Idi! Zašto da rađaš grešnike? Pogledaj me, mogao bih biti optužen za takve stvari, da bi bilo bolje da me majka nije ni rodila. Zašto bi ljudi poput mene puzali između neba i zemlje? Svi, svi smo mi zločinci, ne vjeruj nikome od nas. Idi, idi! U bordel! U samostan! Međutim, ako se udaš, ove ti riječi dajem u miraz: ako si nevina, ako si čista, ako si bijela poput snijega, nećeš pobjeći od ove kletve. Hajde, idi u samostan, i zbogom. Ali ako se ipak želiš udati, uzmi budalu, jer razumni ljudi dobro znaju kakva čudovišta činite od njih. Hajde, u samostan, požuri. Zbogom. Misliš da nisam vidio te mrlje na tvojim obrazima? Imaš jedno lice, a na njemu crtaš drugo. Škaklaš, šuškaš, šapućeš. Daješ Božjim stvorenjima nadimke, a svoju sramotu skrivaš pod krinkom lažne čistoće. Od toga sam poludio. Sa mnom je gotovo. Kažem ti, neće više biti brakova! Oni koji su već vjenčani, živjet će, svi, osim jednog.

Klaudije se nasmije.

HAMLET

Štakor!

KLAUDIJE

Kralj je!

HAMLET

Štakor je! Štakor!

GERTRUDA

Hamlete!

KLAUDIJE

Makni te ruke. Makni se. Ja sam kralj.

Hamlet udavi Klaudija.

HAMLET

Ubojica! Klaun umjesto kralja! Kradljivac prijestolja i moći!

Gertruda plače nad Klaudijevim truplom.

13 – UTOPIJA

Krunidba Hamleta i Ofelije.

"Svanulo je Hamletovo doba. Gertruda će polako izblijedjeti u pamćenju naroda. Njegova kraljica ustaje pokraj nje, sjajeći se u ružičastoj dobroti. On uzme njezinu podatnu ruku u svoju, drugom čvrsto držeći žezlo. Izvukao se. Sve će biti u redu."

14 – DISTOPIJA

Hamlet, Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE

Svetla! Dajte svjetla! Ja sam samo ranjen.

GERTRUDA

Kralj želi svjetla! Kralj...

HAMLET

Pa što, kralj?

GERTRUDA

Izvan sebe je.

HAMLET

Vino, nesumnjivo.

GERTRUDA

Ne, srdžba.

HAMLET

Nek ode svom liječniku. Jer da mu ja pustim krv, bio bi mnogo jače izvan sebe.

Hamlet izlazi.

KLAUDIJE

Treba ga ubiti, Hamleta treba ubiti isti čas! Izlječit će me samo njegova smrt. Dok budem čekao, neću imati radosti, ma što se zbilo. Ako ne činimo ništa, kleveta će nas pogoditi jače nego što ćemo moći podnijeti.

GERTRUDA

Kako se zaštiti od tog ludila? Kako ga udaljiti?

KLAUDIJE

Opasnost je velika, a mi smo zbog brige cijelo vrijeme odbijali nazučinkovitiji lijek, kao gubavac koji želi sakriti svoju bolest pa radije pusti da mu oglode mozak, nego da je prizna. Opasno je da je još na slobodi. Ludost velikih treba nadzirati. Ti ćeš s njime razgovarati.

GERTRUDA

U njegovom srcu postoji tajna koja ne dolazi iz ludila. A ono što će se iz nje razviti, ugrozit će nas.

KLAUDIJE

U žurbi sam ovako odlučio: on mora otići. Vrijeme je ugodno, vjetrovi su povoljni. Samo nekoliko trenutaka, i sve će biti spremno. Neka se dan ugasi i ponovno svane zora i more će već odvesti Hamleta od nas. Čuješ li tu buku?

GERTRUDA

Ne boj se. Straža je na mjestu.

KLAUDIJE

Da, ne prijeti nam ništa.

GERTRUDA

Narod, to prevrtljivo mnoštvo, rasuđuje samo očima. Vidi samo kaznu prekršitelja, a prekršaj nikad. Što ti je? Zašto se ne mičeš?

KLAUDIJE

Ništa, ništa, ništa.

GERTRUDA

Ubrzo ćemo, obećajem ti, mirne sate dočekati.

KLAUDIJE

Mir je rasparan. Sada je na tebi da nas branиш, da ne štediš više Hamleta. Ja još samo mogu biti nevidljivo uho.

HAMLET

"U tren mozak stane. Ali ne zbog kajanja — dobra neizvršenog, ljubavi neukazane, vremena otkinutog neiskorištenog — nego zbog potpune praznine sigurnog istrebljenja kojem svi prilazimo, i u kojem smo izgubljeni zauvijek.

Ovo je posebna vrsta straha.

Nema varke da ga rastjera. Religija je pokušala, taj golemi od moljaca nagrizen glazbeni brokat, stvoren da nas zavara kako nikada nećemo umrijeti, a ne shvaća, da je upravo to ono čega se bojimo — ne vidjeti, ne čuti, bez dodira, okusa, bez mirisa, ništa čime misliti ništa čime voljeti ili se spojiti — Anestezija iz koje se još nitko nije probudio.

I tako ostaje na samom rubu vidljivog, mala neoštra maglica, stalna drhtavica, koja svaki poriv usporava u neodlučnost. Mnoge stvari nikad se ne dogode: Ali ova, jedna, hoće."

15 — OFELIJA, ODVOJENA

Gertruda, Ofelija.

OFELIJA

Djeva uđe, nikad više izade...

GERTRUDA

Ofelija, odraz same sebe! Ofelija, odvojena!

OFELIJA

Nikad nemojte povjerovati u to.

GERTRUDA

U što?

OFELIJA

Da mogu vaše tajne čuvati, a svoju ne. I još: da me ispituje spužva!

GERTRUDA

Zar me držiš za spužvu?

OFELIJA

Da, vi ste spužva koja siše kraljevu naklonost, njegove naredbe i njegove nagrade. Takvi sluge najbolje služe svom kralju: drži ih u kutu svoje čeljusti, stavi ih u usta prve, da ih proguta posljednje. Kad zatreba ono što ste skupili, samo vas stisne kao spužvu, i opet ste suhi.

GERTRUDA

Ne razumijem.

OFELIJA

To mi je dragoo.

GERTRUDA

Istina je, dakle, da je pamet mlade djevojke toliko smrtna koliko i tijelo starca.

OFELIJA

Pa samo pogledajte u kakvo ništavno stvorenje ste me pretvorili! Želite na meni svirati; ponašate se kao da poznajete moje tipke. Želite iščupati srce moje tajne, želite čuti sve od najniže note do vrha moje ljestvice. Nazovite me instrumentom, kojim god želite.

Možete mi prijetiti koliko hoćete, ali ne možete na meni više svirati.

Ofelija izlazi.

GERTRUDA

Kad nevolje dolaze, nikad ne dolaze same. Vojske plaćenika vrebaju na nas. Sad znam da ljubav počinje i završava u vremenu, i da joj vrijeme umanjuje žar. Okruženi smo izdajicama.

16 — CONTRA NATURA

Hamlet, Gertruda.

GERTRUDA

Hamlete, jako si uvrijedio svog oca.

HAMLET

Majko, jako si uvrijedila mog oca.

GERTRUDA

Ti odgovaraš ludim jezikom.

HAMLET

A ti pitaš podlim jezikom.

GERTRUDA

Zar si zaboravio tko sam?

HAMLET

Ti si kraljica, ti si žena brata svoga muža. I — kamo sreće da nisi — moja majka.

GERTRUDA

Hamlete!

HAMLET

Ne miči se dok ne stavim zrcalo pred tebe i okrenem ti oči u dubinu tvoje duše. Prestani kršiti ruke...

GERTRUDA

"Ne kršim ruke, sušim nokte."

HAMLET

Začepi! Daj da ti slomim srce, dok se nije skamenilo.

GERTRUDA

Što sam učinila da mi se obraćaš tako grubo?

HAMLET

Takav grijeh da i sama zemlja od njega boluje.

GERTRUDA

Što dakle?

HAMLET

Sjećaš li se dvojice braće? Sjeti ih se, jednoga pa drugog. Ljepota onog lica, kovrče, oči, koje zapovijedaju i prijete, gotovo nalik Bogu — čovjek. To je bio tvoj muž. Sad pogledaj drugoga, svojeg novog muža. Imaš li oči? Kako si mogla napustiti divnu planinu i sada se hraniti u močvari? Imaš li oči? To nije ljubav. U tvojim godinama krv je krotka, mirna i služi razumu. Kako si nakon onakvog mogla izabratи ovakvog?

GERTRUDA

Idealiziraš. Tvoj otac, junački Hamlet, krvožedni Hamlet, sklon srdžbi... Kad bi krenuo u pohod, ni vjera nije mogla ublažiti ratne pljačke i bezglav zanos. Žene i djecu sjekao bi kao trnje. Kad bih ti sve ispričala, strahotom bi se tvoja duša prožela, i krv bi ti se sledila. Ti i ja živjeli smo

u sjeni tog šupljeg čovjeka, gladnog slave, koji je oslijepio od ratovanja. Oboje smo žrtve uskogrudnosti ove zemlje i njezine žedi za krvlju. Shvati Hamlete, ako je on za tebe Hiperion, onda si ti nalik satiru.

HAMLET

A ti živiš u odvratnom znoju okaljane postelje, uživaš u razvratu i maziš se u svinjcu.

GERTRUDA

O kakvom odvratnom znoju ti govorиш? Moja postelja nije okaljana, ma što god ti mislio! I da znaš, svatko se znoji u ljubavi, što si mogao i sam saznati, da si ikad probao.

HAMLET

Čovjek me ne veseli, ni muškarac, ni žena – ti bludna, rodoskrvna zvijeri!

GERTRUDA

Stvarno si poludio.

HAMLET

Poludio! Moje srce, kao i tvoje, pravilno kuca. Nemoj se tješiti mišlu da moje ludilo govori, a ne tvój grijeh.

GERTRUDA

Prava žena učinila bi ti mnogo dobra. Ne ono blijedo lice, kako li se već zove? Ako mene pitaš, nešto nije u redu s njom. Na granici je. Bilo koji malen šok može je gurnuti preko ruba.

HAMLET

Začepi! Šuti! Pokaj se za prošlost, boj se budućnosti i ne gnoji po korovu jer će inače još jače bujati.

GERTRUDA

Ponekad pomislim da bi nam bilo bolje da nisi jedinac. Ali i sam znaš kome bi na tome trebao zahvaliti.

HAMLET

Majko, srce si mi raspolovila.

GERTRUDA

Odbaci onda onaj pokvareni dio, a s drugom polovicom živi...

HAMLET

Nek debeli te kralj u krevet opet vabi, nek te štipa, neka te odvratnim poljupcima natjera da...

GERTRUDA

"Molim te, ne zovi svog očuha debelim kraljem, znaš kako je osjetljiv."

HAMLET

Što je čovjek, ako mu je glavni cilj života i blago najveće, da spava i da jede? Samo stoka, ništa više. Laku noć. Ne idi u stričev krevet, i učini se nevinom, kad već nisi. Suzdrži se noćas, a poslije će biti lakše.

GERTRUDA

"A ti nađi neku prizemniju, neku normalniju ženu, stisni je uza zid, pa mi onda možeš pričati kako je ljubav odvratna."

HAMLET

Kako je moguće da si tako slijepa? Oči bez dodira ili dodir bez vida, ili uho bez dodira, ili sam njuh, pa i najmanji dio zdravog osjetila ne bi tako pogriješio.

GERTRUDA

Osim riječi, što si dakle odlučio učiniti?

HAMLET

Idem u Englesku, ondje su svi ludi, baš kao i ja!

GERTRUDA

Da, najbolje je tako.

HAMLET

Jadna majko, laku noć!

17 – ANATOMIJA MELANKOLIJE

Hamlet.

HAMLET

Zašto, pa zašto uvijek prihvataći i spuštati glavu, ili samo spavati?

Spavati, spavati! Do kad ćemo ovo podnositi? I tko bi to mogao, ako ne spava? Vlast, ona vrijeda već svojim postojanjem, izaziva prijezir prema onima koji je imaju! Bahatost ljudi na visokim položajima, moć visokih položaja! Zakon, laž zakona! Zbog toga je sve trulo. Kako se i dalje pokoravati, kako se nadati ozdravljenju? Tko bi još mogao šutjeti kad ga jedan zamah bodeža može oslobođiti?

Umrijet, usnut, i ništa više.

Dakle, strah od neotkrivenih zemalja dovoljan je da uništi ovaj plan, pa bismo radije prihvatali poznate muke nego one druge, nepoznate i prikrivene.

Umrijet, usnut, i možda sanjat. Mislit da će u snu patnja prestati. Ali prije, tu je strah zbog kojeg se oklijeva. Biti ili ne?

To je pitanje. Podnositi i dalje tu sudbinu, ili se pak oduprijeti, zgrabiti oružje i sa svime završiti?

18 – SVIJET KAO ZAVJERA

Klaudije, Gertruda.

GERTRUDA

Iako duboko zakopani, zločini noćas izlaze na oči. Neka se napokon otkriju sva podla djela. Noćas neka se sve odigra do kraja.

KLAUDIJE

Narod nezdravo misli i buntovno šapče. Lajavci nas kleveću! Svi odlaze, svi se rastaju od mene. Neka ih se sve natjera da se okupe oko mene ove noći. Hamlet. On mi se ne sviđa. Nije dobro za nas da luduje kako hoće. Neka se pripreme čaše! Ja pripremam Hamletovu. Samo jedan gutljaj i postigli smo cilj. Pa neka kazna napokon stigne tamo gdje je zločin!

19 – MIŠOLOVKA

Klaudije, Gertruda, Hamlet.

HAMLET

Oprostite mi, uvrijedio sam vas. Je li Hamlet kriv? Ne, ne, nikada, zaklinjem se. Ako je Hamlet otgnut od toga što Hamlet jest, i ako vas je uvrijedio dok nije bio pri sebi, tad ne čini to Hamlet – to čini njegova ludost, a onda je i sam Hamlet uvrijeden. Ludost je postala neprijatelj jadnom Hamletu.

KLAUDIJE

Zbog tvoje sigurnosti, do koje nam je jednako stalo, koliko nas i boli ono što si učinio, moramo te brzo poslati odavde. Sve je pripremljeno za tvoj put u Englesku.

HAMLET

Ima neke providnosti i u padu vrapca. Ako bude sada, neće biti poslije; ako ne treba biti poslije, bit će sada; ako ne bude sada, ipak će jednom doći. Biti spreman, to je sve. Kad ne znaš što ostavljaš, zar je bitno ako to rano ostavljaš? Neka bude. Zbogom, draga majko.

KLAUDIJE

Misliš, tvoj otac koji te ljubi, Hamlete.

HAMLET

Moja majka. Jer otac i majka su muž i žena, a muž i žena su jedno tijelo – dakle, moja majko.

GERTRUDA

Ali ovo iznad svega – samom sebi budi istinit, kao što dan vjerno prati noć, pa tad nikad nećeš bit lažan drugome.

HAMLET

U poniznosti oprštam se s vama.

KLAUDIJE

Kralj želi nazdraviti Hamletu i svojoj kraljici. Neka bubanj progovori trublju, trublje topu, a topovi nebu, neka nebo kaže zemlji, da sad kralj piće u Hamletovo zdravlje.

GERTRUDA

I ja pijem u tvoje zdravlje.

Hamlet pije.

KLAUDIJE

Mrtav si, nema lijeka koji će ti pomoći.

HAMLET

Proklet bio!

GERTRUDA

Misliš da je Klaudije ubojica tvoga oca? Misliš da je on kriv za sve? Hamlete, dušo moja, nije bio Klaudije nego ja.

HAMLET

Ako su riječi dah i dah je život, ja više nemam života da udahnem ono što mi govorиш.

HAMLET

Kakva sam budala i jadni rob... U iluziji, u snu o strasti! Spužva! Spužva! Spužve! Cijeli prostor sada pripada vama. Upijte njegovu milost, napijte se njegovih nagrada, pijte njegovu moć! Ni za što. Mogao bih reći... Mogao bih... Ali neka!

Uzima čašu i ispija do dna. Hamlet umire. Gertruda se sruši.

KLAUDIJE

Naše duše tuguju, naša su srca bolna, pa i cijela kraljevina je kao jedno čelo nabранo u tuzi. Ali valja nam svima sačuvati razum. Ostanimo vjerni sjećanju na umrloga. Ne gubimo se, ne zaboravljajmo sebe.

2O – OFELIJA,
ULOGA ZA GLUMICU
Gertruda, Klaudije, Ofelija.

OFELIJA pjeva
*"Jubavi, jubavi
vele si moguća
za tebe bi skoči
tri ognja goruća
jubavi, jubavi"*

*"Jubavi, jubavi
vele si duga
kad mimo te projden
popade me tuga
jubavi, jubavi"*

*"Popade me tuga
ne smim se obazdriti
jer mi mnogi pritu
da će me ubiti
jer mi mnogi pritu
da će me ubiti"*

*"Ako me ubiju
Bogu budi hvala
smrti sam podložan
uteč joj ne mogu
jubavi, jubavi..."*

Ja znam istinu, posvuda ču to razglasiti. Tišina. Što znamo, znamo. Ali što ćemo postati... što ćemo postati... u tome je istina. Moramo biti strpljivi, ali ja mogu samo plakati... Kakva sramota.

GERTRUDA
Dosadna je, stvarno je zbumjena.

KLAUDIJE

Slušaj je, molim te. To ništa, što ona govori, dublje je nego išta.

OFELIJA

Ofelija, uloga za glumicu. Našminkaj se, svuci se, raširi noge, pokaži sise, prekriži noge, obuci se. Pravi se svetica, glumi ženu, glumi kurvu. Napravi dijete, pobaci, izdaj ljubav. Budi poslušna. Glumi da si luda. Evo ružmarina, to je za uspomenu. A tu su i mačuhice – one su za misli. Evo za vas kopra i kandilike. Evo za vas rutvice, trave nedjeljne milosti. Ovo je krasuljak – dala bih vam i ljubica, ali su sve uvenule kad je on umro...

Igraj žrtvu, igraj uhodu. Odigraj nam kako umireš da bismo mogli plakati zbog vlastite prolaznosti. Na kraju, svi moramo umrijeti da bi publika osjetila što znači živjeti.

KLAUDIJE

Jad, bol i bijes, čak i sam pakao, pretvara u dražesnu ljepotu.

GERTRUDO

Mogla bi u narodu izazvati opasne sumnje i ugroziti našu vlast.

OFELIJA

Sram vas bilo! Vi, koji blijedi dršćete od strave i nijema ste tek lica u tom činu... Sram vas bilo! Ja znam istinu.

GERTRUDA

Laku noć, Ofelijo.

**21 – KAKO JE LAŽ POSTALA
SVJETSKI POREDAK**
Gertruda, Klaudije.

KLAUDIJE
Mrtva je.

GERTRUDA
Ne kraljevom krivnjom.

KLAUDIJE
Kakva sramota.

GERTRUDA
Bio je to nesretan slučaj. Nije ona prišla vodi, voda je prišla njoj, nije se sama utopila. Nad jezerom ukoso raste drvo: ondje je bila. Možda se htjela popeti na najviše grane? Jedna se grana slomila, a ona je pala u vodu. Haljina joj se rastvorila i držala je nad valovima, a ona je tiho govorila, neosjetljiva na opasnost, kao stvor koji živi u vodi. Nije dugo trajalo. Odjeća otežala od vode zaustavila je tih monolog i odvela je u smrt, u glibu i soli.

KLAUDIJE
Hoćemo li ih sahraniti u kršćanskoj zemlji?

GERTRUDA
Kraljev nalog važniji je od običajnog prava.

KLAUDIJE
Da, njihova je smrt sumnjiva, ali bez mog naloga, umjesto molitava, na njih bi bacali kamenje i šljunak. Taj prizor dolikuje bojištu, a u narodu bi mogao stvoriti otpor. Neka ih ukopaju kako dolikuje.

GERTRUDA
Mirisno cvijeće, cvijetu. Iz njenog prekranog tijela nek niknu ljubice!

KLAUDIJE
Tko je kriv?

GERTRUDA
Kralj zasigurno ne.

KLAUDIJE
Ispričat će svima koji još ne znaju kako se to dogodilo. Slušat ćete o bludnim, okrutnim i neprirodnim djelima, o nepravednim presudama i nepromišljenom klanju, o smrti zbog obmane i nasilja, i na kraju o pogrešno shvaćenim namjerama koje su pale na glave onima koji su sve započeli. O svemu svjedočim kako je istina.

GERTRUDA
Svaka čvrsta odluka samo sjećanju je rob, i čim se rodi, kopa sebi grob. Svaki čovjek, iz dana u dan, rado izbjegava dug koji duguje si sam. Sve što maštamo u divljoj strasti kad ona prođe, u zaborav će pasti. Svu burnost radosti i gorčine vlastita sila ni u što raspline.

Kao što sve na svijetu prestaje, i sa srećom, svaka ljubav nestaje. Beskorisna su nam djela sva jer volji našoj nasuprot je sudbina. Što zamislimo, krhkoo je, jer misao je naša, a njen ishod ne.

Himna "God Save the Queen!"



NIKŠA ARČANIN I MARIJA ŠEGVIĆ



NIKŠA ARČANIN, MIREJ STANIĆ, MARIJA ŠEGVIĆ I ZDESLAV ČOTIĆ



NIKŠA ARČANIN, MIREJ STANIĆ, MARIJA ŠEGVIĆ I ZDESLAV ČOTIĆ



NIKŠA ARČANIN

URED RAVNATELJA:

RAVNATELJ
— PAOLO TIŠLJARČ
VODITELJICA UREDA RAVNATELJA
— TONKA MUSLIČ
TAJNIK USTANOVE
— DRAŽAN JURKOVIĆ
VODITELJICA RAČUNOVODSTVA
— JADRANKA ROSIĆ
GLAVNI RAČUNOVOĐA
— MIRJANA CIVADELIC
VODITELJ ODNOSA S JAVNOŠĆU I PRODAJE
— ŽARKO DRAGOJEVIĆ
KOMERCIJALIST
— ZRINKA DROPULIĆ TOPIĆ

KAZALIŠNI UMJETNICI:

— BOJAN BERIBAKA
— IZMIRA BRAUTOVIĆ
— ANGELA BULUM
— ZDESĽAV ČOTIĆ
— PAOLA DRAŽIĆ ZEKIĆ
— IVANA GULIN
— EDI JERTEC
— JASNA JUKIĆ
— NIKA LASIĆ
— BORIS MATIĆ
— ANAMARIJA OBRADOVIĆ
— FRANE PERIŠIN
— HRVOJE SEBASTIJAN
— MIREJ STANIĆ
— MARIJA ŠEGVIĆ
— SRĐANA ŠIMUNOVIĆ
— GLORIJA ŠOLETIĆ
— BRANIMIR VIDIĆ

TEHNIČKA SLUŽBA:

VODITELJICA TEHNIČKE SLUŽBE
— EDITA PRIZMIĆ ČULAR
KOORDINATORICA TEHNIČKE SLUŽBE
— NIKOLINA JOVANOVIĆ
INSPICIJENTICE
— ANITA BUBALO
— IVANA LJEPOTICA
MAJSTOR POZORNICE
— ASIM ARSLANAGIĆ
MAJSTOR TONA
— MILAN TOMAŠIĆ
MAJSTOR RASVJETE
— SILVIO GIRON
MAJSTORICA KROJAČKE RADIONICE
— JELKA GRLJEVIĆ
ŠMINKA I FRIZURA
— MARIJA JOZIPoviĆ
— MANUELA KAVAIN
— IVANA PLEŠA
REKVIZITERKA
— STELA ĐUROVIĆ
GARDEROBIJERKE
— AIDA MACHIEDO
— MANUELA KAVAIN
TEHNIČAR TONA I RASVJETE
— DRAGAN PANTOVIĆ
TEHNIČARI POZORNICE
— BORIVOJE LJUBOJEVIĆ
— FRANO OBRVAN
— ANTUN ZANINI
DOMAR I NABAVA
— MARKO BOROVINA LUŠICA
PORTIRI
— IVO LETO
— RABIJA HAJDAROVIĆ
ČISTAČICA
— DRAGANA PAVLOVIĆ



GRAD DUBROVNIK
CITY OF DUBROVNIK



IVVID

KMD

KMD

KMD

KMD